دټول ټاکنو لپاره په شمال کې د نوم لیکنې بهیر بېرته پاتې دی

Author: Nahim Qaderi

په شمالي ولایتونو کې د ټولو وړ رایه ورکوونکو له شمېر څخه یوازې شپږمې برخې خپل نومونه لیکلي دي، له دې امله ښایي ټول ټاکنې په سپتمبر کې له ټاکلې نېټې څخه بیا شاته ورغورځول شي.

د سپتمبر د ټول ټاکنو لپاره د نوم لکینې بهیر د افغانستان په شمالي ولایتونو کې ډېر وروسته پاتې دی او که چېرته له پلان سره سم په ټاکل شوې نېټې تر سره شي، نو کېدای شي، د رایي ورکولو موده له ګواښ سره مخامخ او د ټاکنو اعتبار را ټیټ کړي.

د شمالي ولایتونو برسیره د هېواد په جنوب او ختیځ کې هم ستونزې رامنځته شوي، چېرته چې د طالبانو فعالیتونو زور اخیستی او د ملګرو ملتونو د کارکوونکو د وینا له مخې د رایه ورکوونکو د نوم د لیکنې بهیر له ستونزو سره لاس او ګرېوان دی.

دنوم لیکنې له بهیر څخه شپږ میاشتې تېرېږي او ښایي ددې میاشتې په پای کې دا بهیر پای ته ورسېږي، خو د ټولو رایه ورکوونکو له ډلې څخه یوازې شپږمې برخې خپل نومونه لیکلي دي.

د ولسمشرۍ د څوکۍ او د پارلماني ټول ټاکنو لپاره د ملګروملتونو د نوم لیکنې بهیر د تېر دسمبر په لومړیو کې پیل شو، چې د هېواد په تېر ٤٠ کلن تاریخ کې لومړنۍ دموکراتیکې ټاکنې ګڼل کیږي.

د څو لسیزو زور ځواکه رژیمونو او اوږدو جګړو څخه وروسته دا ټول ټاکنې د افغانانو لپاره قومي سیالیو او اسلامي بنسټپالۍ ته د پای ټکی ږدي او په هېواد کې سولې او دیموکراسۍ ته لار پرانیزي.

په همدې توګه دا ټول ټاکنې د لوېدیځ لپاره هم ارزښت لري. بریالۍ ټاکنې ښایي د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر د ۱۱ له برید وروسته د القاعدې د له منځه وړلو او د طالبانو د راپرځولو پربکړه په ځای وګڼي او له تورونو څخه د ځان له سپینولو سره یې مرسته وکړي. د امریکې ولسمشر جورج بوش په عراق کې د تاوتریخوالي او اړودوړ په پرله پسې شتون سره ددې هیله لري، چې د لوېدیځ پلوي حامد کرزي ټاکنه به په راتلونکي نومبر کې د هغه له خپلې بیا ټاکنې سره مرسته وکړي.

تر اوسه یوازې دوه نیم ملیونو تنو خپل نومونه لیکلي دي. ملګرو ملتونو په افغانستان کې د وړ رایه ورکوونکو شمېر لس میلونه اټکل کړی دی.

د هېواد جنوب او ختیځ پراخه سیمې، هغه د چا خبره "پښتنه کړۍ" د طالبانو او القاعې د بریدونو له امله د ملګرو ملتونو دکارکوونکو د ورتګ لپاره خوندي سیمه نه ده.

په همدې ډول شمالي ولایتونه د سیالو جګړه مارانو په منګولو کې ښکېل پاتې دي، چې اخ وډب کوونکي ډلې یې امنیت ګواښوي او اعتبا رته یې زیان رسولي.

په شمال کې د نوم لیکنې د سیمه ییز دفتر ناظم، الحسین جالوح په سمیه کې دغه بهیر "ډېرګټور" بولي او وایي چې هغه په بري سره په مخ روان دی. نوموړی وایي: "زموږ د ثبت دفترونو ته زیات شمېر خلک د نوم لیکنې لپاره راځي. موږ د ۱۷۵ زره نارینه وو او۱۰۵ زرو ښځینه وو په ګډون د وړ رایه ورکوونکو ټول ۲۸۰ زره نومونه لیکلي دي. هغه زیاته کړه، چې: "په پام کې دي یو نیم ملیون نومونه ولیکو."

د مزار شریف په ښار کې تر اوسه د نوم لیکلو شمېره ۲۰۰ زرو ته رسېدلې ده. هغه مهال چې یوه میاشت دمخه دا پروګرام شمالي ولایتونو ته وغځېد، ۸۰ زرو نورو خلکو نومونه لیکلي دي.

د جون په ۳۰ د نوم لیکنې په پای ته رسېدو د بهیر د غځولو مخ په زیاتېدونکي ګونګوسې اورېدل کیږي او داسې هم انګېرل کیږي، چې ګوندې ښایي پارلماني ټول ټاکنې سږکال تر سره نه شي او یوکال بل هم وځنډیږي.

د ټولو ټاکنو بهیر چې په پام کې دي ۷۸ ملیونه ډالره به پرې ولګیږي، لا له هماغه پیل څخه له ستزو سره مخامخ و. امنیتي اندېښنې او د پیسو کمبود، هغه چې بسپنه کوونکو هېوادونویې د ورکولو ژمنه کړې وه، ددې ښکارندویې کوي، چې د نوم لیکنې یو لړ شمېر مرکزونه او نړیوال څارونکي په هغې کې برخه واخلي. د ملګرو ملتونو یو لوړپوړي چارواکي ویل، چې عملیات د توقع شوو هغو یوازې په دریمې برخۍ پیل شوي و.

لکه څنګه چې د پروګرام مهالویش په پام کې نیول شوی و، هغه شان پر مخ نه ولاړ. امنیت نور هم پسې ګډوډ شو او ټول ټاکنې د جون له میاشتې څخه سپتمبر ته شاته وغورځېدې. که چېرته بیا هم ټول ټاکنې تر سره نه شي او په ملیونونه افغانان له رایه ورکولو بې برخې شي، نو څارونکي ګوت څنډنه کوي، چې د پایلو اعتبار او د ولسمشر او پارلمان قانونیت ته به کلک زیان ورورسیږي.

د افغانستان د څېړنې او ارزیابۍ د د فتر مشر، اندریو وایلډر ګوته څنډي، چې : "تر وخت دمخه ټاکنې ددې په ځای چې تلپاتې سوله ټینګه کړي، امنیت ترینګلی کوي او ګډوډي راولي."

یو شمېر نور بیا وایي، په داسې حال کې چې هېواد دناامنۍ په حالت کې دی، د ټاکنو ترسره کول ناسمه خبره ده. د ملګرو ملتونو یو لوړپوړی چارواکی وایي: "موږ باید ټاکنو د سره کولو لپاره پنځه کاله وخت درلودای، نه یوازې یو څو میاشتې."

وخت خوار لنډ دی او زیات خنډونه لا په مخ کې پراته دي. افغانستان لړ شمېر لوستي وګړي لري او د هغې تر څنګ د اوږدو کلونو جګړو وهلی او ځپلی دی، دلته خلک لا له دیموکراسۍ سره آشنا نه دي. د خیریه موسسو کارکوونکي وایي، خلک په دې خبره باور نه کوي، چې ګوندې ټول ټاکنې به یې ورځنی ژوند سم او ښه کړي.

لېرې پرتې سیمې، کلي او بانډې، چې زیات اوسېدونکي لري، د ملګرو ملتونو د نوم د لیکنو ډلو ته خطر پېښوي. اوړی په مخ کې دی او تودوخه ورځ په ورځ زیاتیږي.

د شمال په ځينو سيمو کې کليوالو ته سيمه ييزو قوماندانانو ګواښونه کړي، چې نومونه و نه ليکي، نورو يو شمېر خلکو ته د کليو مشرانو ويلي، چې له ټاکنو سره قطع او برید وکړي. هغوی وايي، چې ديموکراسۍ ته اړتيا نه لري.

د نوم ليکنې په بهيرکې د ګډوډيو ريوټونه هم غوږونو ته رسيږي. يو شمېر خلکو ته چې د رايو ورکولووړتيا نه لري، کارتونه ويشل کيږي او يو شمېر نور يي دوه، درې کارتونه اخلي. جالوح ټينګار کوي، چې: "يو تن يوازې يوه رايه ورکولای شي. د دوو او دريو کارتونو درلودل جرم دی."

د ښځو د نوم ليکنې بهير هم له ستونزو ډک دی. په دې ژورې ځان ساتې ټولنې کې زيات شمېر نارينه ښځو ته د رايو د ورکولو اجازه نه ورکوي او ښځې هم زړه نازړه دي، چې له کوره ووځي او د نوم ليکنې ځانګو ته ورشي.

خو ملګري ملتونه، چې د مخه يي په دې بهيرکې د ښځو د شمېر د لږوالي له امله اندېښنه درلوده، اوس د هغوی په شمېر کې د زياتوالي خبرې کوي. تر اوسه ۷۷۹ زورو ښځو نومونه ليکلي، چې د هېواد په کچه د ليکل شويو نومونويو په درېمه جوړوي.

د ملګروملتونو د ځانګړی استازی د دفتر وياند، مانويل دې الميدا سيلوا وايي: "د شمېر زياتوالی د مدني زده کړو او د افغاني مشرانو د ملاتړ د هڅو له امله ممکن شو." نوموړی وايي: "په دې برخه کې د عالمانو د شوری د وروستۍ غونډې پرېکړه يادولای شو، چې د رايي ورکولو ټول وړ افغانانو څخه د رايي ورکولو لپاره د نومونود ليکلو غوښتنه کوي."

له خنډونو سره سره ښايي افغانانان دې ته لېواله وي، چې نوم وليکي او په رايه ورکولو کې برخه واخلي. په مزارشريف کې د بکتاش د ښوونځي د نوم ليکنې په ځانګې کې ۲٦ کلنه نذيره وايي: "دا د ښځو لپاره ښه فرصت دی، ترڅو د رايي د ورکولو کارت لاسته راوړي. زه د افغاني مېرمنو په استازيتوب غواړم په دې بهيرکې برخه واخلم."

Location: [Iraqi Kurdistan](#)
[Iraq](#)
[افغانستان](#)

Source URL: https://iwpr.net/ps/global-voices/%D8%AF%D9%BC%D9%88%D9%84-%D9%BC%D8%A7%DA%A9%D9%86%D9%88-%D9%84%D9%BE%D8%A7%D8%B1%D9%87-%D9%BE%D9%87-%D8%B4%D9%85%D8%A7%D9%84-%DA%A9%DB%90-%D8%AF-%D9%86%D9%88%D9%85-%D9%84%D9%8A%DA%A9%D9%86%DB%90-%D8%A8%D9%87%D9%8A%D8%B1-%D8%A8%DB%90%D8%B1%D8%AA%D9%87-%D9%BE%D8%A7%D8%AA%DB%90-%D8%AF%D9%89